

*В. С. Адамовська,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління
та адміністрування, ДВНЗ "Криворізький національний університет", м. Кривий Ріг
І. І. Сідорова,
магістрант, ДВНЗ "Криворізький національний університет", м. Кривий Ріг*

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

V. Adamovska,
PhD, assoc. prof., department of Accounting, Taxation and Public Management and Administration,
SIHE "Kryvyi Rih National University", Kryvyi Rih
I. Sidorova,
Master's student, SIHE "Kryvyi Rih National University", Kryvyi Rih

PENSION LEGISLATION REFORM

У статті досліджено зміни, які відбулися в Україні після прийняття Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій" та впровадження пенсійної реформи. Проведено порівняння пенсійного забезпечення України до та після проведення пенсійної реформи. Здійснено порівняльну характеристику відгуків різних науковців стосовно пенсійної реформи та необхідності її впровадження в Україні. Визначено наслідки впровадження такої реформи для громадян України. Висловлено власне бачення стосовно проведення пенсійної реформи. Визначено переваги та недоліки змін у пенсійному законодавстві. В цілому проведенні зміни направлені на покращення добробуту громадян, які зараз вже на пенсії, та мають деякі невизначеності для майбутніх пенсіонерів.

The article studies changes that have occurred in Ukraine since adoption of the Law of Ukraine "On Introducing Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Increasing Pensions" and pension reform implementation, compares and contrasts pension support in Ukraine before and after the pension reform, analyses scholars' opinions on the pension reform and necessity of its implementation in Ukraine. There are also determined consequences of the reform adoption for Ukrainian citizens and advantages and disadvantages of the pension legislation changes. The article presents the authors' own vision of the reform implementation as well as concludes that the changes implemented are for the benefit of the current pensioners but possess uncertainties about future pensioners.

Ключові слова: пенсійна реформа, пенсійна система, солідарна система, накопичувальна система, пенсійне забезпечення, страховий стаж.

Key words: pension reform, pension system, pay-as-you-go system, financial defined contribution system, pension support, pensionable service.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

В Україні давно назріла пенсійна реформа. Багато часу триває обговорення основних змін, яких має зазнати сучасне пенсійне забезпечення. І от довгоочікувані перетворення втілилися в життя із прийняттям восени

2017 року Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій" від 03.10.2017 № 2148-VIII (далі — Закон № 2148).

03.10.2017 Верховна Рада України прийняла в другому читанні та в цілому Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підви-

Таблиця 1. Порівняльна характеристика основних положень у сфері пенсійного забезпечення до та після впровадження пенсійної реформи

№ з/п	До реформи	Після реформи
1	2	3
1	Право на пенсію за віком мали: чоловіки та жінки після досягнення ними 60 років за стажу роботи не менше 15 років. Для жінок було поетапно «м'яке» підвищення пенсійного віку: починаючи з 55 років для жінок, народжених до 30 вересня 1956 року, і щорічно на півроку вік збільшувався до 60 років для жінок, народжених після 1 квітня 1961 року. Розмір пенсії залежав від тривалості стажу та розміру заробітної плати, з якої сплачувалися страхові внески	Відповідно до запропонованої урядом реформи, пенсійний вік залишається на рівні 60 років для людей, які матимуть страховий стаж 25 років
2	Для обчислення пенсії для кожного пенсіонера визначався індивідуальний коефіцієнт страхового стажу (залежно від кількості місяців страхового стажу) та коефіцієнт заробітної плати, який визначався шляхом ділення фактичної заробітної плати застрахованої особи на середню заробітну плату в Україні за відповідний період у розрізі кожного місяця. Раніше, починаючи з 01.01.2004 року до страхового стажу зараховувалися періоди, за які до Пенсійного фонду сплачувалися страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок [4]	Розмір пенсії рахуватиметься без огляду на статус та місце роботи. Відбуватиметься це з трьох показників 1. Середня заробітна плата в Україні за три роки. 2. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати (співвідношення розміру отримуваної зарплати та середньої зарплати, з якої сплачувалися внески). Про нього можна дізнатися у Пенсійному фонді. 3. Коефіцієнт страхового стажу. Він визначається як добуток стажу роботи особи та величини оцінки одного року страхового стажу. Нині ця величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1,35, а з 1 січня 2018 року зменшиться до одиниці [6]. Мінімальний страховий стаж збільшуватиметься на один рік протягом 10 років, поки не складе 35 років у 2028 році. У 63 роки на пенсію можуть виходити ті особи, які мають 15 років страхового стажу на 1 січня 2018 року. З 2018 року в 65 років вийти на пенсію зможуть ті особи, які на 1 січня 2019 року матимуть від 15 до 16 років страхового стажу. Особам без страхового стажу в 15 років, призначать державну соціальну допомогу в 65 років
3	Призначення пенсій за вислугу років мали працівники освіти, сфери охорони здоров'я, соціального захисту та інших категорій	Пенсії за вислугу років ліквідують, залишивши пільговий вихід на пенсію тільки для деяких категорій населення: - працівників зі шкідливими і важкими умовами праці; - людей з інвалідністю, - матерів, які виховали п'ятьох дітей; - інвалідів з дитинства (в 50 років); - військових – учасників бойових дій (55 років при 25 роках стажу)
4	Сума мінімальної пенсії до прийняття пенсійної реформи становила 1312 грн	Після прийняття пенсійної реформи Верховною Радою мінімальна гарантована пенсія в Україні підвищиться на 11% і складе 1452 грн
5	15 % зниження пенсії для працюючих пенсіонерів	З жовтня 2017 року уряд пропонує скасувати 15-відсоткове зниження пенсій працюючим пенсіонерам

шення пенсій" (законопроект № 6614), який: удосконалює солідарну систему пенсійного страхування, звільнює її від невлавистих видатків; диференціює розміри пенсій залежно від набутого страхового стажу та отриманого заробітку; впроваджує єдині підходи до обчислення пенсій [1].

Запровадження даної реформи викликало низку запитань серед населення: Як саме працюватиме реформа в реальному житті?; Наскільки зростуть пенсії?; Скільки років потрібно працювати, щоб її отримати? Ці та інші питання пропоную розглянути більш детально.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Пенсійне забезпечення та правовідносини у цій сфері були об'єктом наукових пошуків таких українських учених, як: Н.Б. Болотіна, Н.М. Хуторян, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко, Г.І. Чанишева, В.М. Андрійв, О.В. Москаленко, С.М. Синчук, С.В. Вишневецька, О.В. Тищенко, М.І. Боднарчук, М.І. Сирота та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є порівняння системи пенсійного забезпечення до та після реформування в Україні, а також дослідження змін, які відбулися після пенсійного реформування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

З прийняттям законів України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [2] і "Про недержавне пенсійне забезпечення" [3] в Україні було впроваджено трирівневу пенсійну систему:

Перший рівень — солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі — солідарна система), що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплат пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених цим Законом.

Другий рівень — накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі — накопичувальна система пенсійного страхування), що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах — суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом.

Третій рівень — система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної

участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

У Міністерстві соціальної політики України зазначають, що основні засади пропонованої пенсійної форми це:

- реформування системи оплати праці та соціально-трудова відносин;
- виведення з "тіні" заробітних плат та робочих місць, у тому числі через посилення мотивації сплачувати внески до пенсійного страхування;
- запровадження принципів соціальної справедливості у нарахуванні пенсійних виплат — у залежності від тривалості трудового стажу та заробітку;
- розширення охоплення пенсійним страхуванням зайнятого населення.

Порівняння системи пенсійного забезпечення наведено в таблиці 1.

Також серед основних положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій" від 03.10.2017 можна виділити наступне [7]:

Збільшиться максимальна сума, з якої сплачується єдиний соціальний внесок (ЄСВ), до 15 мінімальних заробітних плат (48 тис. грн). Розмір ставки ЄСВ не зміниться.

До страхового стажу входять:

- підприємницька діяльність за спрощеною системою оподаткування за період з 1 січня 1998 року по 30 червня 2000 року (потрібно підтвердження у вигляді довідки про реєстрацію);
- підприємницька діяльність за спрощеною системою оподаткування з 1 липня 2000 року по 31 грудня 2017 року включно, за умови сплати страхових внесків, не залежно від їх розміру;
- військова служба до 31 грудня 2017 року включно;
- відпустка у зв'язку з вагітністю в період з 1 січня 2004 року до 30 червня 2013 року включно;
- відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею 6-річного віку з 1 січня 2004 року до моменту введення сплати страхових внесків за жінок, які перебувають у відпустці з догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку;
- навчання у вищих навчальних закладах за денною формою навчання на умовах державного замовлення, а також навчання в аспірантурі й докторантурі з 1 січня 2004 року до 31 грудня 2017 року включно.

На нашу думку, впровадження такого критерію є дещо дискримінаційним. Наприклад, якщо студент 4 роки (01.09.2012 — 31.06.2016 рр.) навчався за денною формою навчання, але на контракті. А з (01.09.2016 — 31.01.2018 рр.) навчався на денній формі навчання, на умові державного замовлення. То в страховий стаж врахується тільки лише навчання за денною формою навчання на умовах державного замовлення.

Для працівників, які до 1 липня 2000 року працювали на приватних підприємствах, для підтвердження розміру зарплати необхідно буде подавати до Пенсійного

фонду відповідні довідки з місця роботи із відомостями про заробітну плату.

За розрахунками Мінсоцполітики, у результаті осучаснення підвищаться пенсії 5,6 мільйонам українців, тобто майже половині із 11,9 мільйона пенсіонерів. Понад тисячу гривень отримають 1,1 мільйона пенсіонерів, від 900 до 1000 — 487 тисяч осіб, від 700 до 800 гривень — 460 тисяч. Решті (а це понад 3,5 млн) пенсію підвищать на суму від 50 до 700 гривень [8].

Координатор групи "Пенсійна реформа", громадської організації "Нова країна", голова бюджетного комітету громадської ради при міністерстві фінансів Тарас Козак про пенсійну реформу говорить наступне: "Хоча уряд говорить про суттєве підвищення пенсій на 200 грн, 300 грн, 500 грн, 800 грн з 1 жовтня. На жаль, це все-таки разове підвищення. І нібито у держави є кошти на цей та наступний рік, автоматичне підвищення пенсій буде в наступні роки. На думку автора, проблема полягає у тому, що залишаються лише виплати з одного пенсійного фонду, який є надзвичайно дефіцитним. Через недостатню кількість людей, які платять, погану демографію, кількість людей, які входять до працездатного віку зменшується, а кількість людей, які виходять на пенсію збільшуватиметься. Уряд не може в таких умовах зробити великі пенсії, але може зробити значно більше.

Автор підтримує намагання уряду реформувати пенсійну систему, також говорить про те, що це потрібно було зробити давно. Ще з ухваленням закону у 2003 р., яким регламентовано трьохрівневу пенсійну систему. Також він говорить, що складно назвати "пенсійну реформу" реформою. Оскільки підняття пенсій — це не реформа, тому що уряд повинен був зробити це раніше.

Також окрему увагу приділено солідарній системі, яка зараз діє в Україні. Накопичувальній системі, коли кожен українець матиме індивідуальний пенсійний рахунок, на якому будуть лежати живі кошти, які будуть інвестуватися в економіку, та який не буде залежати від держави.

Добровільна система — говорить про те що кожна людина має право накопичувати собі пенсії на рахунок, відмовившись від споживання коштів сьогодні, і споживати їх по виходу на пенсію Дуже мало людей, які готові відкласти ці кошти, не користуватися ними. Автор зазначає, що зараз в Україні відкладають кошти на цю систему після сплати податків фактично немає сенсу.

Також координатор групи "Пенсійна реформа" зазначає, що зміни введені реформою є позитивними для тих, хто зараз на пенсії, а майбутні пенсіонери отримуватимуть пенсії менші, ніж би отримували без її впровадження. За наявності інфляції, пенсії залишалась на тому ж рівні що і були. Адже з 2012 року індексувалася лише мінімальна пенсія. Тобто уряд індексуватиме пенсії для тих, хто зараз уже отримує пенсії.

Автор зазначає, що майбутні пенсіонери будуть виходити на пенсію пізніше, а саме в 63—65 років, тому що не матимуть необхідної кількості страхового стажу.

Процитуємо заступника міністра соціальної політики України Миколу Шамбіра, який говорить: "Ми завж-

ди звикли, що пенсії — це те, — що даровано державою, але це не так. Людина сама заробляє собі пенсію. Про пенсію треба думати з першого дня роботи. Пенсія нараховується від легальної заробітної плати. Відповідно, якщо людина отримує нелегальну заробітну плату, вона при виході на пенсію повинна винести лише себе".

Вважаємо, що впровадження даної реформи несе за собою як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, уряд поступово хоче перейти до другого рівня, а саме — від солідарної пенсійної системи до накопичувальної. З іншого боку, такі трансформації можуть привести до того, що інтереси населення будуть враховані не в повному обсязі. При цьому залишається велика кількість відкритих питань. Після введення в дію пенсійної реформи з кожним роком буде збільшуватися страховий стаж, а саме в 2028 році для того, щоб піти на пенсію, потрібно буде мати 35 років страхового стажу. Майже 55% населення по досягненню ними пенсійного віку буде виведено за рамки пенсійної системи та буде претендувати на соціальну допомогу по досягненню ними 65 років. Виходячи з цього громадяни, які працювали на державу, не матимуть забезпеченої старості та будуть бідувати. Оскільки навіть, якщо людина матиме необхідну кількість страхового стажу, прив'язка до нарахування пенсії йде від сум отримуваної заробітної плати.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

Як наслідок, громадяни України поступово перейдуть до другого рівня, а саме накопичувальної пенсійної системи. Виходячи з вищенаведених змін, які несе за собою пенсійна реформа можна сказати, що молодому поколінню вже зараз потрібно замислитися про забезпечення себе в майбутньому, змінити свої погляди людям, які працюють нелегально, чи нелегально показують рівень своєї заробітної плати; цікавитися сумами страхових внесків, які сплачуються до пенсійного фонду.

Оцінку ефективності впровадження даних змін можна буде надати через деякий час, коли стабілізується і проясниться ситуація з тими майбутніми пенсіонерами, які підпадають під негативний вплив даної реформи.

Література:

1. <https://www.kadrovik01.com.ua/article/3941-pensyna-reforma-2017-zakon-priynyato>
2. rada.gov.ua Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".
3. rada.gov.ua Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення".
4. <https://tsn.ua/blogi/themes/law/pensiyna-reforma-golovni-zmini-scho-chekayut-na-ukrayinciv-1007035.html>
5. <http://fakty.ictv.ua/ua/ukraine/20171011-pensijna-reforma-vse-shho-potribno-znaty/>
6. <https://tvi.ua/publikacii/articles/chogo-chekati-vid-pensijnoi-reformi.html>
7. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій" // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>

8. <http://expres.ua/main/2017/10/16/266678-use-pensiyi-novymu-pravylamy>

9. Адамовська В.С. Методичні підходи до оцінки економічного ефекту від залучення аутсорсингу за умови врахування публічного управління / К.О. Астаф'єва, В.С. Адамовська, В.О. Ільченко // Економічний часопис-XXI. — 2017. — № 164 (3—4). — С. 76—79.

10. Адамовська В.С. Особливості державного та регіонального управління інвестиційним процесом в Україні як складової публічного управління та адміністрування [Електронний ресурс] / В.С. Адамовська // Міжнародний науково-практичний журнал "Фінансовий простір". — 2016. — Вип. № 3 (33). — Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/main/uk>

References:

1. kadrovik-01 (2017), "Pension Reform - 2017: Who sets pensions for special merits to Ukraine", available at: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/3941-pensyna-reforma-2017-zakon-priynyato> (Accessed 25 Dec 2017).
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On Mandatory State Pension Insurance", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (Accessed 25 Dec 2017).
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On Non-State Pension Provision", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (Accessed 25 Dec 2017).
4. Boyko, A. (2017), "Pension reform: the main changes that await ukrainian", available at: <https://tsn.ua/blogi/themes/law/pensiyna-reforma-golovni-zmini-scho-chekayut-na-ukrayinciv-1007035.html> (Accessed 25 Dec 2017).
5. Fakty (2017), "Pension reform: everything you need to know", available at: <http://fakty.ictv.ua/ua/ukraine/20171011-pensijna-reforma-vse-shho-potribno-znaty/> (Accessed 25 Dec 2017).
6. Katrychenko, T. (2017), "What to expect from "pension reform"?", available at: <https://tvi.ua/publikacii/articles/chogo-chekati-vid-pensijnoi-reformi.html> (Accessed 25 Dec 2017).
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On amendments to some legislative acts of Ukraine on increasing pensions", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2148-19> (Accessed 25 Dec 2017).
8. Yasynchuk, L. (2017), "All about pensions under the new rules", available at: <http://expres.ua/main/2017/10/16/266678-use-pensiyi-novymu-pravylamy> (Accessed 25 Dec 2017).
9. Astaf'ieva, K.O. Adamovs'ka, V.S. and Il'chenko, V.O. (2017), "Methodological approaches to estimating the economic effect of attracting outsourcing provided that public administration is taken into account", *Ekonomichnyj chasopys XXI*, vol. 164 (3—4), pp. 76—79.
10. Adamovs'ka V. S. (2016), "Features of state and regional management of investment process in Ukraine as a component of public administration and administration", *Mizhnarodnyj naukovo-praktychnyj zhurnal "Finsovyy prostir"*, vol. 3 (33), available at: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/main/uk> (Accessed 25 Dec 2017).

Стаття надійшла до редакції 08.01.2018 р.